

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Wat had u willen drinken?

Janssen, Dieke

Citation

Janssen, D. (2016). Wat had u willen drinken? In *Aries netwerk: een constructicon* (pp. 112-113). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3213697>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3213697>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

35. Wat had u willen drinken?

Dieke Janssen

In een onlangs geopend restaurant in Leiden kreeg ik de vraag: ‘Wat had u willen drinken?’¹ Plotseling hoorde ik de vreemde irrealis. Ik hoorde in mijn hoofd: ‘Als u in een parallel universum (dus niet op dit moment in dit restaurant) de mogelijkheid had om wat te drinken, wat zou dat dan geweest zijn?’ Ik opende een eerste mentale ruimte waarin ik P [wijn dronk] en een tweede waarin ik niet-P [geen wijn dronk] (Verhagen 2005). Mentale ruimte P leek niet verder van het hier en nu van de hoorder af te kunnen staan.

De constructie *had* + voltooid deelwoord is een heel andere constructie dan *zou* + infinitief. ‘Ik zou mijn motorrijbewijs wel willen halen’ weerspiegelt dromen en bijna plannen, terwijl ‘Ik had mijn motorrijbewijs wel willen halen’ meewarige blikken oproept. ‘Wat zou u willen drinken?’ geeft de gast (terechte) hoop op een vol glas, maar ‘Wat had u willen drinken?’ doet alle hoop vervliegen. Terwijl een drankje inschenken voor de gast nu juist een van de kerntaken is van de ober die de zin uitspreekt.

Waarom wordt deze, als je het zo beziet, onbeleefde constructie als beleefd beschouwd (in de voornoemde situatie)? De zin is een aanbod. De spreker biedt de hoorder een drankje aan – wat de hoorder ook maar zou willen – dat hij voor hem zal inschenken en zal langsbrengen aan tafel. Een aanbod is een *tricky* aangelegenheid. Als mensen ingaan op een uitnodiging, raken zij hun handelingsvrijheid kwijt doordat de inviterende spreker hun gedrag zal gaan beïnvloeden (Haverkate 2006: 75). Er zal immers iets tegenover moeten staan, als de ober al die moeite doet om een drankje in te schenken en langs te brengen. Bovendien kan het een gênante situatie opleveren als de gast een drankje bestelt

Wat had u willen drinken?

dat helaas niet in het assortiment van het restaurant zit. Daarom is de ober beleefder als hij doet voorkomen dat het aanbod voor hem geen enkele opoffering betekent; voor de gast is het dan minder ongeleefd om zijn aanbod aan te nemen (Leech 1983: 134).

Misschien is dat de reden dat de ober mijn wens naar een ander universum trok: ‘U mag alles wensen, de beperkingen van het hier en nu zijn opgeheven. Wat u nu gaat antwoorden zal mij geen enkele belasting opleveren, want het gebeurt niet in het echte leven.’ Blijkbaar vinden Nederlanders het beleefd als wordt uitgedrukt dat de kans op de situatie in de mentale ruimte niet-P minstens even groot is als de kans op de situatie in de mentale ruimte P [ik drink wijn]. Des te groter mijn verrassing en genoegen toen ik daadwerkelijk een glas tintelende *pinot grigio* kreeg.

Noten

1. Deze column, geschreven met acht jaar horeca-ervaring, heeft niet als doel oud-branchegenoten voor het hoofd te stoten.

Referenties

- Haverkate, Henk (2006). *Zou ik misschien toch nog eventjes een klein vraagje mogen stellen? Nederlandse omgangsvormen in intercultureel perspectief. De rol van beleefdheid in onze taal en cultuur*. Amsterdam: Rozenberg.
- Leech, Geoffrey (1983). *Principles of pragmatics*. London/New York: Longman.
- Verhagen, Arie (2005). *Constructions of intersubjectivity. Discourse, syntax, and cognition*. Oxford: Oxford University Press.